

NORGES HØYESTERETT

Den 5. februar 2016 avsa Høyesterett dom i

HR-2016-00286-A, (sak nr. 2015/1927), straffesak, anke over dom,

A (advokat Arild Dyngeland)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Jan Tallaksen)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Normann**: Saken gjelder spørsmål om det er grunnlag for å anvende samfunnsstraff for grov narkotikaforbrytelse.
- (2) Kristiansand tingrett avsa 7. august 2014 dom med slik domsslutning:

"1. A, født 00.00.1968, dømmes for
1 – en – overtredelse av straffeloven § 162 første ledd og annet ledd,
2 – to – overtredelser av straffeloven § 162 første ledd,

Gjerningstidspunkt: 8. februar til 6. oktober 2013.

Straffen settes til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder. Fullbyrdelsen av 6 – seks – måneder av straffen utsettes i medhold av straffeloven §§ 52-54 med en prøvetid på to år. Til fradrag i den ubetingede del av straffen tilkommer han et varetektsfradrag på 39 – trettini – dager.

Straffutmålingsbestemmelser: Straffeloven §§ 62 første ledd og 64.

2. A, født 00.00.1968, dømmes til å betale saksomkostninger med kroner 3 000 – tretusen."

- (3) A anket over straffutmålingen til Agder lagmannsrett.

- (4) Lagmannsretten avviste anken, idet den ikke tilfredstilte kravene i straffeprosessloven § 314. A anket til Høyesterett, som kom til at det ikke var grunnlag for å avvise anken fra lagmannsretten, jf. Rt. 2015 side 334. Anken ble deretter tatt til behandling av lagmannsretten, som tillot anken fremmet.
- (5) Agder lagmannsrett gjorde ved dom 18. september 2015 den endring i tingrettens dom at åtte måneder av straffen ble gjort betinget.
- (6) A har anket straffutmålingen til Høyesterett. Han anfører at det skulle ha vært idømt samfunnsstraff.
- (7) *Jeg er kommet til at anken bør tas til følge.*
- (8) Partene er enige om at lagmannsretten har tatt et noenlunde riktig utgangspunkt for straffen med ett år og seks måneder.
- (9) Til dette bemerker jeg at det skal utmåles straff for én grov narkotikaforbrytelse, jf. straffeloven 1902 § 162 andre, jf. første ledd og to simple overtredelser etter bestemmelsens første ledd. A er dømt for 13. februar 2013 å ha ervervet og oppbevart 131 gram amfetamin, 17 gram hasj og 167 ecstasypiller, jf. § 162 andre jf. første ledd (grov narkotikaforbrytelse). Han er videre dømt etter straffeloven § 162 første ledd for den 8. februar 2013 å ha solgt 2 gram hasj, og for den 6. oktober 2013 å ha oppbevart 366 gram hasj og 0,2 gram amfetamin.
- (10) I Rt. 2013 side 630 uttaler førstvoterende at straffen for befatning med 100 gram amfetamin normalt er ett års fengsel, mens utgangspunktet for befatning med 150 gram ble fastsatt til anslagsvis ett år og fire måneder, jf. avsnitt 10.
- (11) I vår sak dreier det seg i tillegg om oppbevaring av rundt 380 gram hasj, og A er tidligere domfelt tre ganger i perioden 2002 til 2006 for narkotikaforbrytelser. Det er på denne bakgrunn ikke noe å utsette på de tidligere instansers utgangspunkt. Spørsmålet er om det er grunnlag for å idømme samfunnsstraff.
- (12) Bestemmelsene om samfunnsstraff er i det alt vesentlige videreført i straffeloven 2005 og uten endringer av betydning for saken her. Jeg er derfor enig med partene i at straffeloven 1902 kommer til anvendelse, jf. straffeloven 2005 § 3.
- (13) Vilkårene for å idømme samfunnsstraff fremgår av straffeloven 1902 § 28 a første og andre ledd, som bestemmer:

"Samfunnsstraff kan idømmes i stedet for fengselsstraff når det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i 1 år,

hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet, og

lovbryteren samtykker og har bosted i Norge.

Første ledd bokstav a kan fravikes når den straff som ellers ville ha blitt idømt, helt eller delvis ville ha vært betinget, når lovbryteren var under 18 år på handlingstidspunktet, og ellers når sterke grunner taler for at samfunnsstraff idømmes."

- (14) Spørsmålet i saken her er om "sterke grunner" taler for at samfunnsstraff idømmes. I høyesterettspraksis er det oppstilt som vilkår for å anvende samfunnsstraff for grov narkotikaforbrytelse, at det foreligger klare og sterke rehabiliteringshensyn eller andre spesielle og tungtveiende grunner. I Rt. 2013 side 630 avsnitt 14 og 15 er rettstilstanden oppsummert slik:

"(14) Det er først og fremst rettspraksis som gir veiledning for når samfunnsstraff kan anvendes ved domfellelse for grove narkotikaforbrytelser. Høyesterett har i en rekke avgjørelser om slike overtredelser stilt opp som vilkår for å anvende samfunnsstraff at det foreligger klare og sterke rehabiliteringshensyn eller andre spesielle og tungtveiende grunner, se for eksempel Rt. 2005 side 1312 avsnitt 21, Rt. 2006 side 1118 avsnitt 11 og 18, Rt. 2007 side 950 avsnitt 13, Rt. 2007 side 1244 avsnitt 12, Rt. 2009 side 290 avsnitt 13, Rt. 2009 side 294 avsnitt 14, Rt. 2009 side 1045 avsnitt 9 og Rt. 2011 side 695 avsnitt 14 og Rt. 2011 side 1155 avsnitt 20.

(15) Høyesterett har i senere år gått lenger enn tidligere i å idømme samfunnsstraff ved lovende rehabilitering. Praksis viser at samfunnsstraff kan være aktuelt selv ved meget alvorlige narkotikalovbrudd, jf. Rt. 2009 side 294 og Rt. 2011 side 695. Som den klare hovedregel straffes imidlertid slike forbrytelser fortsatt med ubetinget fengsel. Jeg kan ikke se at det uten lovendring er rom for vesentlige utvidelser i bruken av samfunnsstraff på dette området."

- (15) Høyesterett kom i den saken til at det ikke var grunnlag for samfunnsstraff da domfelte ikke var i en typisk rehabiliteringssituasjon. Han hadde hele tiden hatt en "ordnet og velorganisert tilværelse" med fast jobb. Behandling var ikke påbegynt på domstidspunktet, og han brukte fortsatt amfetamin, men i mindre grad enn før.
- (16) Heller ikke i Rt. 2011 side 1155 kom Høyesterett til at det var grunnlag for å idømme samfunnsstraff. Det ble fremholdt at endringen i domfeltes livsførsel hadde funnet sted tre til fire år før lovbruddet, og at han ikke syntes "å være i noen spesielt sårbar situasjon", jf. avsnitt 26 til 28.
- (17) Jo strengere alternativ fengselsstraff det er tale om, desto sterkere grunner kreves for å kunne reagere med samfunnsstraff. Men som det fremgår av Rt. 2013 side 630 avsnitt 15, har Høyesterett i de senere årene gått lengre enn tidligere i å idømme samfunnsstraff ved lovende rehabilitering – også i saker der den alternative fengselsstraffen har vært vesentlig lengre enn i vår sak.
- (18) Det vil på denne bakgrunn bero på en konkret vurdering om det foreligger slike tungtveiende grunner at samfunnsstraff kan idømmes.
- (19) Aktor anfører at det avgjørende for om det foreligger sterke og klare rehabiliteringshensyn, er en vurdering av domfeltes livssituasjon forut for de straffbare handlingene sammenholdt med utviklingen og situasjonen på domstidspunktet, jf. Rt. 2007 side 1244 avsnitt 15. Bare rehabilitering som har skjedd etter den eller de straffbare handlingene, kan etter hans syn tas i betraktning.
- (20) Jeg kan imidlertid ikke se at dommen det vises til, er til hinder for at domstolene, der det dreier seg om en stadig pågående prosess, også tar i betraktning rehabilitering som startet forut for de overtredelser det nå skal utmåles straff for, jf. Rt. 2009 side 290. Men jeg er enig i at det normalt må ha skjedd en klar positiv utvikling mellom de straffbare forholdene og domstidspunktet.

- (21) Dersom det ved domfellelsen har gått lang tid siden det straffbare forholdet fant sted, vil dette i kombinasjon med rehabiliteringen, etter omstendighetene kunne tale for å idømme samfunnsstraff, jf. Rt. 2009 side 290 avsnitt 19.
- (22) Jeg går så over til å se på om vilkårene for å idømme samfunnsstraff er oppfylt i saken her.
- (23) Aktor gjør gjeldende at den reelle endringen i As livssituasjon skjedde allerede i 2006–2008 ved at det ble iverksatt et behandlingsopplegg etter at han sonet i fengsel i perioden 2006–2007, og at han begynte i jobb i 2008. På denne bakgrunn anføres det at situasjonen i dag i det vesentlige er uendret. Jeg er ikke enig i dette.
- (24) A, som er født i 1968, startet sitt narkotikamisbruk da han var rundt 20 år, og han brukte da hasj mye og ofte. I perioden 1994–1998 var han rusfri. Etter utskrivning fra psykiatrisk avdeling i 1998, begynte han å misbruke amfetamin. A er – som nevnt tidligere – domfelt tre ganger i tiden 2002 til 2006. Alle dommene gjaldt narkotikaforbrytelser. Den siste av disse, som er avsagt 21. august 2006, omfattet også grov narkotikaforbrytelse. Det fremgår der at A på domstidspunktet stort sett hadde lyktes i å slutte med amfetamin, men at han hadde hatt et par "sprekker". Bruken av hasj var imidlertid fortsatt relativt omfattende.
- (25) Det er på bakgrunn av underinstansenes dommer vanskelig å få full oversikt over omfanget av hans rusproblem i 2013, som var det året han begikk de overtredelsene det nå skal utmåles straff for. Jeg legger imidlertid etter en samlet vurdering av de fremlagte bevis til grunn at A ikke var rehabilitert for sitt narkotikaproblem i 2013.
- (26) På bakgrunn av de fremlagte opplysningene er det mitt syn at domfelte, mens den foreliggende straffesaken har pågått, har gjennomgått en positiv utvikling som har brakt ham et markert skritt videre mot et rusfritt liv sammenlignet med hans situasjon i 2013. A har fått ny jobb som er avpasset hans helsesituasjon, og arbeidsgivers erfaring er utelukkende positiv. Han har etter det opplyste brutt med rusmiljøet, og har etter tingrettens dom fått tilkjent besøksordning med sin datter. Besøksordningen er midlertidig, men blir fast når han skaffer egen bolig. Samværet med datteren synes å gi ham et ekstra incitament til å avstå fra rusmidler.
- (27) Det fremgår av personundersøkelse 11. januar 2016, som er fremlagt for Høyesterett, at As positive utvikling har fortsatt og befestet seg ytterligere etter lagmannsrettens dom. Tilbakemeldingene fra det offentlige støtteapparatet som er innhentet i forbindelse med personundersøkelsen, er ubetinget positive.
- (28) A har det siste året regelmessig levert rene urinprøver, og han fremstår i dag – etter å ha gått i rusbehandling i to år – som rusfri fra narkotiske stoffer.
- (29) Lagmannsretten har tillagt det vekt at domfeltes problemer også skyldes andre forhold enn rus. Etter mitt syn bør dette ikke være til hinder for at det kan idømmes samfunnsstraff. Selv om As problemer også skyldes andre forhold, synes det å holde seg unna narkotika og rusmiljøet like fullt å være en forutsetning for et vellykket rehabiliteringsløp. Og motsatt synes det å mestre andre deler av livet, å være viktig for å avstå fra narkotika. Tilbakefall synes ofte å ha skjedd i sammenheng med vanskeligheter ellers.

- (30) Jeg tillegger det også vekt at det fremgår av den siste personundersøkelsen at A fortsatt er "sårbar med tanke på å gjenoppta sitt rusbruk", jf. blant annet Rt. 2009 side 290 avsnitt 19 og Rt. 2009 side 294 avsnitt 21.
- (31) Forholdene han nå er domfelt for, ble begått i 2013, de første for nærmere tre år siden, det siste for to år og fire måneder siden. Behandlingen av saken har tatt lengre tid enn nødvendig uten at domfelte kan lastes. Han har som følge av dette måttet sette livet på vent, særlig med hensyn til bolig, samvær med datteren og fast jobb. Dersom han nå skal idømmes fengselsstraff, vil det kunne virke ødeleggende for hans videre rehabilitering. Samfunnsstraff er en følbar reaksjon, og jeg er etter en samlet vurdering kommet til at hensynet til straffens formål ikke taler mot at det i et tilfelle som dette blir idømt samfunnsstraff istedenfor fengsel. Jeg viser særlig til at kombinasjonen av rehabilitering og hans sårbarhet, sammenholdt med lang saksbehandlingstid, medfører at det ville være uheldig om A nå skulle sone en fengselsstraff.
- (32) Samfunnsstraffen bør fastsettes til 420 timer, som er det som maksimalt kan idømmes, jf. straffeloven § 28 a tredje ledd bokstav a. Gjennomføringstiden og den subsidiære fengselsstraffen settes til ett år og seks måneder. Til fradrag i den subsidiære fengselsstraff går 39 dager for utholdt varetekt.
- (33) Jeg stemmer for denne

D O M :

I tingrettens domsslutning gjøres den endring at straffen settes til samfunnsstraff i 420 – firehundreogtjue – timer med en gjennomføringstid på 1 – ett – år og 6 – seks – måneder, jf. straffeloven 1902 § 28 a. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 1 – ett – år og 6 – seks – måneder. Til fradrag i den subsidiære fengselsstraffen går 39 – trettini – dager for utholdt varetekt.

- (34) Dommer **Bergsjø:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (35) Dommer **Noer:** Likeså.
- (36) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (37) Dommer **Øie:** Likeså.
- (38) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I tingrettens domsslutning gjøres den endring at straffen settes til samfunnsstraff i 420 – firehundreogtjue – timer med en gjennomføringstid på 1 – ett – år og 6 – seks – måneder, jf. straffeloven 1902 § 28 a. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 1 – ett – år og 6 – seks – måneder. Til fradrag i den subsidiære fengselsstraffen går 39 – trettini – dager for utholdt varetekt.

Riktig utskrift bekreftes: